THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

די קריטישע לאגע אין דייטשלאנד

די אלגעמיינע וואל אין דייטשלאנד לעצטן זונטאג האבן באר־עטיקט אונזערע ערגסטע דערוואַרטונגען. זיי האבן אוועקגעשטעלט אין פאַ־דערגרונט ווי א שטארקע פאליטישע מאכט די עקסטרעמע רעאקציאנערן און אנטיסעמיטן, היטלערס נאַציפאַלאַנגער.

פון דער צווייטער זייט האבן די קאמוניסטן געוואונען א באדייטענ־דיקע צאָל שטימען, כאָטש דאָס האט נאָך זיי ווייט ניט אוועקגעשטעלט אין אזא גינסטיקער לאגע, ווי די פאשיסטן. זייערע געווינסן זיינען ניט אזוי גרויס ווי די פאשיסטישע, און דערצו איז ניטאָ קיין איינציק מעגלאכע פאליטישע קאמבינאציע, וואָס זאָל אריינטרעטן זיך. אויף זיי, — אפילו די פאשיסטן, וועלכע האבן אמאָל געהאט געוויסע געמיינשאפטלאכע אינטערע־סען מיט די קאמוניסטן אינ'ם קאמף קעגן דער רעפובליק, וועלן ניט קאָנען ווייטער גיין מיט זיי צוזאמען: ווען עס קומט צו פראקטישער פארווירי־קלאכונג פון זייערע פראָגראמען, הייבן זיך זייערע וועגן אָן פאנאנדערגיין אויף א נאטירלאכן אופן אין קעגנגעזעצטע ריכטונגען.

צעשמעטערט געוואָרן זיינען הייפטזאכלאך די מעסיקערע מיטלקלאס פארטייען, וואָס האבן ביז איצט. צוזאמען מיט די סאָציאל־דעמאָקראטן, אויפגעהאלטן די רעפובליק. די סאָציאל־דעמאָקראטן אליין, כאָטש זיי פאר־בלייבן נאָך אלץ די גרעסטע פארטיי אינ'ם ריכסטאג, קומען אָבער צוריק מיט עטוואָס אָפּגעשוואכטע כחות. זייער פארטרעטערשאפט איז טאקע אין צאָל ניט שטארק געפאלן (פון 152 אויף אן ערך 147), אָבער פראָפאָרציאָנעל האָבן זיי פיל מער פארלאָרן: אין דעם נייעם ריכסטאג, א דאנק דעם אינטע־רעס וואָס די דייטשע וויילער האָבן גענומען אין די וואלן און דעם וואוקס פון די אָפּגעגעבענע שטימען, איז די פארטרעטערשאפט געוואָקסן אויף 82 דעפּוטאטן (פון 491 ביז 573).

עס איז נאָך שווער דערווייל צו באשטימען, אויב די מערהייט אינ'ם נייעם ריכסטאג איז אן אנטי־רעפּובליקאנישע. זיכער אָבער איז, אז אין די וואלן האָבן געמאכט די אנטי־רעפּובליקאנישע כחות גוואלדיקע געווינסן. די שווערע רעקאָנאָמישע לאגע אין דייטשלאנד האָט געפירט צו אן אנטווישונג מיט דער רעפּובליק און צו א שטערבונג צו גיין, פון איין זייט, צוריק צו מאָ־נארכיזם. אין דיקטאטאָרישער פאָרם. און, פון דער צווייטער זייט, צו ברעכ־ן דעם גאנצן געזעלשאפטלאכן סיסטעם און צו גרינדן א קאָמוניסטישע דיק־טאטור.

די רעפּובליק היינגט איצט אין דייטשלאנד אויף א האָר. די רעגירונג פון קאנצלער ברונינג איז אין די וואלן אָפּגעשוואכט געוואָרן, און זי וועט ווייטער ניט קאָנען אָנגיין מיט דער קאָליציע פון די מעסיקערע ביר־גערלא־כע פארטייען אויף וועלכע זי האָט זיך געשטיצט.

וועט זי האָבן איצט פאר זיך דריי אויסוואלן: אָדער איפּלייזן דעם פארלאמענט און דערקלערן א דיקטאטור; אָדער פאראייניקן זיך מיט די סאָציאל־דעמאָקראטן און אויפהאלטן ווייטער די רעפּובליק; אָדער זוכן איר שטיצע מצד די עקסטרעמע פאשיסטן.

וועגן דעם ערשטן אויסוועג האָט מען שוין פיל גערעדט זינט דער קאנצלער האָט אויפגעלייזט דעם ריכסטאג. דער צווייטער אויסוועג וואָלט געצוואונגען די רעגירונג צו גיין אויף וואַנקיקע הנחות צו די סאָציאליסטן, צו וואָס זי איז זייער ווייניק געניגט. דער דריטער אויסוועג איז זייער א ריזיקאלישער, ווייל די פאשיסטן פארלאנגען דאָס אָפּזאָגן זיך פונ'ם יאנג פלאן, וואָס וואָלט זיכער געפירט צו ערנסטע אינטערנאציאָנאלע קאָמפּלי־קאציעס, ניט אויסשליסנדיק אפילו די מעגלאכקייט פון אנייער אקופּאציע.

די ערשטע צוויי אויסוועגן זיינען אזוי די אמווייניקסטנס געפערלא־כע פאר דער דייטשער רעגירונג. מען מוז אָבער אויך געדיינקען, אז דער פארזוך פון קאנצלער ברונינג צו גרינדן א דיקטאטור וועט ארויסרופן בלי־ספק א שארפן ווידערשטאנדן מצד דער ארבעטערשאפט, וואָס שטייט אויף דער וואך פון דער רעפּובליק, און די פראגע איז, צי ער וועט דאָס ריסקירן, אָדער ער וועט בעסער אויסקלייבן דעם ווייניקער ריזיקאלישן, כאָטש זייער ניט געוואונשענעם פאר אים וועג, פון א קאָאליציע מיט די סאָציאליסטן.

יעדנפאלס, שטייט איצט דייטשלאנד אויפ'ן שוועל פון וויכטיקע פּאָ־ליטישע אנטוויקלונגען. די אטאקע אויף דער רעפּובליק איז איצט געמאכט געוואָרן אן אנטשיידענע, און די פראגע איז, צי וועט די רעפּובליק איצט האָבן געגוג כחות ווידערצושטיין דעם אָנגריף. זייענדיק געדריקט פון דעם שווערן עקאָנאָמישן קריזיס.

די לאגע איז אגב א באזונדער קריטישע פונ'ם שטאנדפונקט פונ'ם דייטשן אידנטום. היטלערס פּלוצימדיקער אויפשטייג צו א פּאָזיציע פון גרויסער פאליטישער וואג דראָעט די דייטשע אידן מיט ערנסטע געפארן.

אָבער אין דער דאָזיקער לאגע דארפן מיר נאָך ניט פארזעען, אז קארנע 9 מיליאָן פון די דייטשע וויילער,—א פערטל פון אלע וויילער,—האָבן געשטימט פאר די סאָציאליסטן. דאָס איז נאָך א גוואלדיקע מאכט, וואָס שטייט אויף דער וואך פון דער רעפּובליק און וועט קעמפן פאר איר, — אויך די דייטשע סאָציאליסטן האָבן נאָך ניט פארלאָרן זייער קאמפס־פע־איקייט.

די דערקלערונג פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע

די דערקלערונג וואָס די צענטראלע ציוניסטישע עקזעקוטיווע אין לאָנדאָן האָט געמאכט וועגן דר. וויצמאנס רעדע ביי דער לעצטער זיצונג פונ'ם אקציאָנס קאָמיטעט, וועלכע האָט אויפגעגריפן אזא שטורעם אין גע־וויסע ציוניסטישע קרייזן, מאכט קלאָר, אז די דאָזיקע רעדע האָט באמת ניט געמיינט צו ענדערן די צילן פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע. זי האָט בלויז צוליב פּאָליטישע טעמים, אָפּגעשטעלט זיך אויף די נאָענטערע צילן, אפּלייענדיק אן א זייט דע וויייטערדיקע ציל פונ'ם ציוניזם.

דער אמת איז, אז דער געדאנק פון א "אידנשטאט" איז קיינמאָל ניט אינקאָרפּאָרירט געוואָרן אינ'ם ציוניסטישן פּראָגראם, כאָטש די ציוניסטן בכלל האָבן עס אָנגענומען פאר א זעלבסטפארשטענדלאכן ציל. דאָס באזע־רעדט פון פונדאמענטאליסטישער "אני־מאמין" פון יעדן ציוניסט, ארץ־ישראל," און דערמאָנט ניט קיין אידנשטאט.

דאָס איז אינקאָרפּאָרירט געוואָרן אזוי אין דער באלפור דעקלאָרא־ציע און אין דעם מאנדאטן טראקטאט. און, כאָטש דאן האָבן אפשר אלע צדדים דעם אויסדרוק באטראכט ווי א באוויליקונג פון א אידנשטאט, האָט זיך אָבער שפּעטער די פּאָליטישע לאגע געענדערט. און די ווייטערדיקע אויסטייטשונגען פון דער דעקלאָראציע האָבן פארשטעלערט די באדייטונג פונ'ם אויסדרוק.

און אזוי ווי די ציט איז איצט ניט קיין גינסטיקע פאר מאקסימאלע פאָדערונגען, זעט עס אויס, האָט דר. וויצמאן געפונען פאר נויטיק צו מאכן זיין דערקלערונג. וואָס איז אָבער בשום אופן ניט קיין ווידערשפּרוך צו דעם באזעלער פּראָגראם.

די עקזעקוטיווע ניט דערביי צו, אז די ציוניסטישע ארגאניזאציע זאָגט זיך דערמיט ניט אָפּ פון איר האָפענונג אויף א אידישער מערהייט אין ארץ־ישראל. דערמיט גרעניצט זי זיך באזונדערס שארף אָפּ פון דער ברית־שלום ארגאניזאציע.

ווי אזוי עס איז צו שטאנד געקומען דער גינסטיקער רעפּאָרט פון דער מאנדאטן־קאָמיסיע וועגן פּאלעסטינע

(ספּעציעל פאר "דאָס אידישע וואָרט")
פון לעאָנארד שטיין

אזוי ווי איך בין דער יעניקער וואָס האָט פארפאסט דעם מעמאָראנדום פון דער אידישער אגענטור וועגן דעם שאָ־באריכט; און אזוי ווי איך האלט אן ערן־אמט אין דער אגענטור, ווייל איך גלייך אנהויבן דערקלערן, אז דאָס וואָס איז זאָג אין דעם איצטיקן ארטיקל רייד איך אין מיין איינענעם נאָמען און איך דריק ניט אויס די אָפיציעלע מיינונג פון דער אגענ־טור.

די ערשטע זאך וואָס קומט אויפ'ן גע־דאנק וועגן מיין לייענט דעם באריכט פון דער מאנדאטן־קאָמיסיע איז, אז די אי־דישע אגענטור האָט גוט געטאָן וואָס זי האָט אפּעלירט צו דער מאנדאטן־קאָמי־סיע קעגן דעם שאָ־באריכט. דאָס איז גע־ווען אן אויסערגעוויינלאכע זאך צו טאָן אבער דער רעזולטאט האָט געוויזן, אז די אידישע אגענטור האָט ריכטיק גע־האנדלט. איך זאָג אז דאָס איז געווען אן "אויסערגעוויינלאכע" זאך, ווייל גע־וויינלאך, ווען אזא קערפּערשאפט ווי די שאָ־קאָמיסיע ווערט געשאפן, טרעפט זיי־ער זעלטן אז מען זאָל קאָנען געפינען שוואכע זייטן, פון וועלכע זיי אנצוגרי־פען. מיט "שוואכע זייטן" מיין איך ניט מיינונגס־פארשיידנהייטן, נאָר נאָנץ פּשוט'ע ווידערשפּרוכן צווישן די פאקטן און די אויספירונגען, די שכונס, וואָס ווערן פון די פאקטן געצויגן. אָבער דער שאָ־באריכט איז געווען אזא פאר, וואו מען האָט געקאָנט אָפּעלירן מיט אויס־זיכטן אויף דערפאָלג.

און ניט נאָר איז עס געווען אויסערגע־וויינלאך, נאָר פאר דער אידישער אגענ־טור איז עס אויך געווען זייער אומאנ־נעמען צו אָפּעלירן צו דשענעוואָ, וועלכע מיינונגספארשיידנהייטן עס זיינען ניט נעמען פון זיין צו צייט צווישן דער אידישער אגענטור אין ענגלאנד, — אריינצולאָזן זיך אין א סכסוך מיט א רעגירונג מיט וועלכער זי איז אזוי ענג בארבונדן און ניט געווען קיין געשמאק זאך. אָבער איידער די מאנדאטן קאָמי־סיע האָט זיך פארזאמלט פאר איר זי־צונג איז געקומען די ענגלישע רעגירונג מיט איר "וויסן פּאפּיר" פון 19טן מאי און האָט גוטגעהייסן דעם שאָ־באריכט. דאמאלסט איז פאר דער אידישער אגענ־טור געבליבן איינס פון די ביידע — ענטוועדער זיך אויטגערעכנן ווי א נע־באכל, כאָטש זי האָט געוואוסט אז זי איז געערעכט, אָדער זיך וועגדן צו דעם איינציקן טריבונאל וואָס איז נאָך געבליב־בען אָפן פאר איר. עס איז געווען זיי־ער א שווערע לאגע פאר דער אידישער אגענטור און זי האָט געטאָן דאָס איינ־ציקע וואָס איזאיר געבליבן צו טאָן.

אָבער עס איז ניט מער ווי רעכט צו דערקלערן, אז די ענגלישע רעגירונג האָט גאנץ גוט געקענט זיך אנטזאגן איבער־צושיקן דעם מעמאָראנדום פון דער אי־דישער אגענטור. אָבער זי האָט געהאנ־דעלט צוייער ערלאך און זי האָט ניט באַ־וצט קיין טעכנישע תירוצים און האָט אליין אָפיציעל איבערגעשיקט דעם אי־דישן מעמאָראנדום קיין דשענעוואָ. פון דער מאנדאטן קאָמיסיע באריכט איז קלאָר, אז אפילו וועגן דער אידישער מע־מאָראנדום וואָלט ניט געווען געקומען דורך דער ענגלישער רעגירונג וואָלט זי אים אויך געקאָנט באטראכטן. דאָס איז קלאָר דערפון, וואָס דער באריכט פון דער מאנדאטן־קאָמיסיע דערמאָנט עטלאכע מאָל דעם פעאיקן באריכט דאקומענט וואָס די רעוויזיאָנסיסטן האָבן צוגעשטעלט. אָבער דער פאקט וואָס דער ענגלישער אויסלענדישער מיניסטעריום האָט אליין צוגעשטעלט דעם מעמאָראנדום פון דער אידישער אגענטור האָט דעם מעמאָראנ־דום גלייך אויסגערוקט פון פארענט אין דער קאָמיסיע'ס פארהאנדלונגען, א סך מער ווי עס וואָלט געווען אונטער אנדע־רע אומשטענדן.

כדי אָפּצושאצן ריכטיק וואָס עס איז פארגעקומען אין זשענעוואָ דארף מען שטודירן ניט בלויז דעם לעצטן באריכט פון דער מאנדאטן־קאָמיסיע, נאָר דעם גאנצן גאנג פון די דיסקוסיעס, וואו זיי ווערן איבערגעגעבן אין דעם ענדרוקטן פּראָטאָקאָל. פון דעם פּראָטאָקאָל איז צו זעען, אז דער אלגעמיינער איינדרוק פון דעם שאָ־באריכט איז ניט געווען קיין גינסטיקער, אזוי צום ביישפּיל, באמערקט דער בעלגישער מיטגליד מר. אָרטס:

"מר. וואן ריס האָט שוין אויפמערק־זאָם געמאכט, אז אין דעם שאָ־באריכט איז דאָ ווידערשפּרעכונגען און לעכער. און א דאנק דעם האָט די מאנדאטן קאָ־מיסיע ניט געקאָנט אָנגענעמען דעם שאָ־באריכט אלס דעם זיכערן וועג וויזיער, וואָס זי האָט געהאפט אז ער וועט זיין פאר איר. דער דאָזיקער פאקט האָט אודאי ניט גרינגער געמאכט די ארבעט פון דער קאָמיסיע. פון דער אנדערער זייט, האָט ער פארגרעסערט די וויכ־טיקייט פון די אנדערע דאָקומענטן, וואָס די מאנדאטן־קאָמיסיע האָט געהאט פאר זיך, און באזונדערס פון ער אידישער אגענטור".

אויסער די פּונקטן וואָס די קאָמיסיע דערמאָנט אויסדריקלאך אין איר לעצטן סך־הכל, זיינען פאראן נאָך א סך אנדערע פראגן וואָס די קאָמיסיע האָט געוויזן גאנץ דייטלאך אז זי איז ניט צופרידן מיט דעם אופן ווי די שאָ־קאָמיסיע האָט באהאנדלט די באוויזיגע אין איר באריכט, איך קאָן דאָ נאָר ברייננען עטלאכע פאָק־טען אלס אילוסטראציעס. צום ביישפּיל, דער מעמאָראנדום פון דער אידישער אגענטור האָט זיך באקלאָגט, וואָס דער שאָ־באריכט דערקלערט אז "א סך הענ־רישע ארטיקלען זיינען דערשינען אין דער פאלעסטינער פּרעסע צווישן אקטאָבער 1928 און אווגוסט 1929. און דערביי דערמאָנט די קאָמיסיע, אז דאָ האנדלט זיך, אפילו לויט די פאקטן אין איר איי־גענעם באריכט, בלויז וועגן דער אראַ־בישער פּרעסע. אָט דעם ווידערשפּרוך האָט מר. וואן ריס קלאָר אָנגעוויזן. און

— 4 —

אויב דער יונגער דור המדבר, וואָס איז געבויירן געוואָרן אויפן שוים פון דער נאטור, האָט ניט קיין פאָרשטעלונג פון קיין אנדערע וועלטן, ווייס ניט פון קיין רוישיקע, לעבעדיקע שטעט, וואו ס'איז ניטאָ קיין ברייטע אויסגעשפּרייטע פעל־דער, נאָר ס'שטייגן מויערן, טורעמס, וואָס זייערע שפּיצן גרייכן אין די הימ־לען אריין, און דאָ, צווישן דער פאָרוויל־דעוועטער בוש געפינען זיך זיי שוין זייר־ער מנוחה. — לעבן נאָך די טאטעס מיט די אריבערגעבראכטע חלומות פון עבר, און געפינען נאָך ניט פאר זיך קיין תקון . . .

געקומען אהער זיינען זיי נאָר יונגע מענשן, מיט פרישע כחות, שיינע פע־רעספּעקטיוון. אָבער די צייט האָט זיי פארעלטערט, אָפּגעטעקט ביסלאכווייז דאָס פנים פון אָט יענעם לעבן, פון וואָ־נען זיי זיינען שוין איצט אלטע טאטעס פון דערוואקסענע קינדער, קראנקע, צע־כראָכענע שאָרבנס. זייער אמאָליקע גבו־רח און בלוענדיקע יוגנט וואלנערט זיך איצט אין די ברייטע אויסגעהאקטע פעל־דער.

אויף די ווייס אָפּגעקאלכטע ווענט פון זייערע שטיבלאך הענגען די בילדער פון זייערע אמאָליקע שטאָטישע פראנטישע בגדים, אין ווייס קלאָרע קראגן. איר קאָנט בשום אופן, ניט פארגלייכן אָט יענע נעט געראזירטע, אויסגעיידלטע, יונגע פנים'ער מיט אָט די היינטיקע, פארעל־טערטע, פאר'חושכ'טע פנים'ער. די פאָ־

טאָגראפיע — דאָס איז דער אין איינ־ציקער מאָנומענט וואָס איז אויפגעבע־בען נאָך זייער יונגן פרייליכן לעבן . . .

אין איין אָרט קאָנט איר אָנמערקן, א שיינעם בילד פון א רוסישן קאוואלער סאָלדאט, א רייטער מיט שפּאָרן, שטייט אויסגעצויגן ווי א סטרונע, הויך, שטארק. א שווערד שלעפּט זיך ביי די פיס. ממש א נאפּאָלעאָן. און ווען איר וועט א פרעג טאָן די קינדער: ווער איז ער אויזנער? וועלן זיי אייך מיט גדלות ענטפערן, אז "ראשען סאָלדזשער" איז ניט קיין אנ־דערער ווי זייער פאָטער אליין. אָט דער קראנטער, צעבראָכענער שארבן, וואָס איז ווייס צו זיין 'ענלאך אָט צו דעם גבור פון בילד. אָט יענער שלאנקער סאָלדאט איז שוין היינט פיזיש געבראָכן, זיין פנים וואָס איז צעאקערט אין טיפע קנייטשן, דערציילט אייך פון שווערע איבערלעבונגען. ער גייט שוין איינגעבו־יגן צו דער ערד; ער האָט פאר יעדן "אינטש" לאנד באאַלט א צו הויכן פּרייז . . .

ניט ווייניק צרות זיינען זיי אויסגע־שטאנען, און ניט ווייניק שטייען זיי אויפן אויס עד היום; דער זאנג האָט כס־דר צו טאָן מיט די קאפּריזן פון דער בייזער נאטור: אמאָל צופיל רעגן, אמאָל א טריקענייש, האָגל, פראָסט און נאָך אנדערע מחבלים וואָס מאכן א תל פון א זומער־פּראצע. ועל כולם, ליידן זיי לעצטנס, פון דעם שווערן אָנגריף, פון דעם גרויס קאפּיטאל; פון דעם גרייך־עקסטענדיש, וואָס האָט דערקלערט אן אפענע מלחמה, אויף לעבן און טויט, און ווייל אומברייננען זייער איין איינציקע פעסטונג — די פול־אָרגאניזאציע, וועל־כע קעמפט מיט אלע מיטלען און אנ־שטריינגונגען, פארלירנדיק פּאָזיציעס איי־נע נאָך דער אנדערע, און באלד וועט זי לייגן א צעטראָטענע אונטער זייערע ברור־טאלע פיס . . .

דאָס רוב קאָלאָניסטן, וועלכע האָבן די גאנצע צייט ניט געהאט קיין זייטיקן פארדינסט אויסער דעם זאנג, א דאנק דעם גרויסן ספּעקולאציע אָנגריף, בלייבן; נאָך א גאנץ זומער פּראצע, מיט לוי־טער גאָרנישט, נאָכ'ן אויסדרעשן, צע־טיילן זיי די ערדראשענע תבואה צו די בעלי חובות, און אליין בלייבן זיי ביי דעם בארג שטרוי . . . ווען ניט דער גו־טער חסד פון סטאָרקיפּער, וועלכער באָרגט זיי א גאנץ יאָר (אגב מיט גרויס אומצופרידהייט) א זעקל מעל, וואָלטן זיי געווען פאר'משפּט צו הונגערן. א גע־וויסער פארמער צייטונג האָט דאָס פאר־געשטעלט אין א קאָרטון: א דרעש מאָ־שין שטייט אין א פעלד און דרעשט, אָרום מאשין זיינען פאנאנדערגעהאנגען אָן א צאָל זעק פון די בעלי חובות מיט די אויפשריפטן פון יעדערן באזונדער: מאָרטגיידזש קאָמפּאני, בענק, פּראָצענט, פארס טעקסעס. סקול־טעקסעס, גראָסע־רי ביל דאָקטאר ביל. און נאָך אנדערע

— 5 —

אמאָל, אמאָל נאָר אין די ערשטע פּי־אָניערונגס יאָרן — אזוי הויבט אָן יע־דערער פון זיי זיין מעשה — אין דאָס לעבן געווען א סך אינטערעסאנטער און פרייליכער.

פון דער לעבעדיקער, טומלדיקער וועלט, פון דעם גוואלטיקן מענשן שטראָם פון יענע שיינע שטעט, וואָס איז פול מיט די ניי־מאָדערנע מעגלאכע וואונ־דער טעכניק — זיינען זיי אַרויסגעריסן געוואָרן, און דאָ, אויפ'ן וויסטן מדבר צווישענגעבראכט, פאראייניקט אלעמען צו איין אידעאל: מיט שווייס פון דיין פנים זאָלסטו עסן ברויט". אלע זיינען געוואָרן "לייבלאכע ברידער און שוועסטער", און די ערד זייער "לייבלאכע מאמע". דאָ, אויף דער ערד האָט זיך אלעמענס פנים אויסגעלייכט, די געפרעסטע מלבושים מיט'ן וויסן קראָגן זיינען ארויסגעשטוי־סען געוואָרן, און די "אָוועראָלס" האָבן פארנומען זייער אָרט . . .

דאמאָלסט זיינען אלע געווען גלייכע קבצנים, אלע גלייך האָבן זיך גענומען צו דער ארבעט: געהאקט די בוימער, גע־פּאשעט די בחמות, און געפאָרן אויף ווילדע אָקסן.

אָט די עפּאָכע פון אָקסן, דערמאָנען זיי מיט דער טיפסטער ליבשאפט, כאָטש זיי האָבן זיך אין יענער צייט ניט גע־פילט פעסט אויפ'ן בארן; כאָטש דאָס שטאָטיקע לעבן האָט בשום אופן ניט געוואָלט אָפּשטארבן אין זייערע הערצער, און טיף אין זיך האָט זיי געריצט עפּעס א באהאלטענע מורא, דאך האָבן זיי גע־פילט צווישן זיך אזוי ענגהארציק, ענג־צוזאמענגעבונדן. די זעלטענע הארמאָ־ניע האָט פארהערטעוועט זייער שוואכ־קייט, געשמידט זייער מוט און ענערגיע.

און ווען זיי האָבן זיך אוועקגעלאָזן אויף די אָקסן איבער די פארווילדעוועטע פעלדער, האָבן זיי געזונגען, געצויגן די האַרציקע, לירישע לידער פון דער אלטער היים, ווי זיי וואָלטן בשעת מעשה גע־וואָלט פארזינגען, פארטומלען זייער שוואכקייט, וואָס פלעגט זיי אָפּס אַרומ־נעמען, דורך די אומעטיקע טענער האָבן זיי געוואָלט אויסגיסן זייערע שווערע, אנגעלאָדענע הערצער. און אָט די נגונים פלעגן זיך פארטראָגן ווייט, ווייט ארום די אומענדלאכע שטחים פּוסטע מדבריות, און זיך אויסמישן מיט א הילכיק נגון־דעל פון אן אנדער חבר.

(שלום מארגן)

אידנברידזש

(א סעריע בילדער און איינדרוקן)
פון אברהם לאפין

(פארטזעצונג)

מיט אויסגעוויינטע אויגן און שארף אויסגעבלייכטע פנים'ער זיינען די קינ־דער אָנגעקומען צוריק אויפ'ן הויף, דאָס תומ'ל איז זיי געלאָפן אנטקעגן. מיט א קוויטשענדיק קול'כל האָט עס געהיר־ווען, גערופן דער מאמען . . . דאָס קול'כל האָט אָפּגעקלונגען אזוי ווייניע־דיק, טרויעריק, ווי עס וואָלט שוין גע־האט דאָס פארגעפיל פון גרויסן אומ־גליק. די קינדער זיינען אים באפאלן, גע־גלעט צערטלאך זיינע ברוין סאמעטענע "באָקעס" און צוגעטראָגן די טרויעריקע בשורה: — ווייז, ווייז תומ'ל, האָסט שוין מער נישט קיין מאמען! . . .

שפּעטער, ווען די קינדערלאך האָבן אים צוגעטראָגן די ערשטע ביסל מילך, האָבן שווערע טראָפּנס קינדערשע טרערן אריינגעטריפט אין דער כלי און זיך אויסגעמישט מיט דעם פריש אויסגע־מאָלקענער מילך.

אָך, איר ליבע, שיינינקע ערד קינדער־גאָלד, מיט פולע בעקלאך און בלישצנדיקע אויגעלאך, קינדערלאך אויסגעפרעמטע פון דער רויער ערד און אויסגעבאקענע פון דער שפּיזיקער זון — מיר טראָגן אייך צו אונזער טיפסטן מיטגליד! . . .

— 4 —

מאָגראפיע — דאָס איז דער אין איינ־ציקער מאָנומענט וואָס איז פאר־בלי־בען נאָך זייער יונגן פרייליכן לעבן . . .

אין איין אָרט קאָנט איר אָנמערקן, א שיינעם בילד פון א רוסישן קאוואלער סאָלדאט, א רייטער מיט שפּאָרן, שטייט אויסגעצויגן ווי א סטרונע, הויך, שטארק. א שווערד שלעפּט זיך ביי די פיס. ממש א נאפּאָלעאָן. און ווען איר וועט א פרעג טאָן די קינדער: ווער איז ער אויזנער? וועלן זיי אייך מיט גדלות ענטפערן, אז "ראשען סאָלדזשער" איז ניט קיין אנ־דערער ווי זייער פאָטער אליין. אָט דער קראנטער, צעבראָכענער שארבן, וואָס איז ווייס צו זיין 'ענלאך אָט צו דעם גבור פון בילד. אָט יענער שלאנקער סאָלדאט איז שוין היינט פיזיש געבראָכן, זיין פנים וואָס איז צעאקערט אין טיפע קנייטשן, דערציילט אייך פון שווערע איבערלעבונגען. ער גייט שוין איינגעבו־יגן צו דער ערד; ער האָט פאר יעדן "אינטש" לאנד באאַלט א צו הויכן פּרייז . . .

ניט ווייניק צרות זיינען זיי אויסגע־שטאנען, און ניט ווייניק שטייען זיי אויפן אויס עד היום; דער זאנג האָט כס־דר צו טאָן מיט די קאפּריזן פון דער בייזער נאטור: אמאָל צופיל רעגן, אמאָל א טריקענייש, האָגל, פראָסט און נאָך אנדערע מחבלים וואָס מאכן א תל פון א זומער־פּראצע. ועל כולם, ליידן זיי לעצטנס, פון דעם שווערן אָנגריף, פון דעם גרויס קאפּיטאל; פון דעם גרייך־עקסטענדיש, וואָס האָט דערקלערט אן אפענע מלחמה, אויף לעבן און טויט, און ווייל אומברייננען זייער איין איינציקע פעסטונג — די פול־אָרגאניזאציע, וועל־כע קעמפּט מיט אלע מיטלען און אנ־שטריינגונגען, פארלירנדיק פּאָזיציעס איי־נע נאָך דער אנדערע, און באלד וועט זי לייגן א צעטראָטענע אונטער זייערע ברור־טאלע פיס . . .

דאָס רוב קאָלאָניסטן, וועלכע האָבן די גאנצע צייט ניט געהאט קיין זייטיקן פארדינסט אויסער דעם זאנג, א דאנק דעם גרויסן אויסער דעם זאנג, א דאנק דעם גרויסן ספּעקולאציע אָנגריף, בלייבן; נאָך א גאנץ זומער פּראצע, מיט לוי־טער גאָרנישט, נאָכ'ן אויסדרעשן, צע־טיילן זיי די ערדראשענע תבואה צו די בעלי חובות, און אליין בלייבן זיי ביי דעם בארג שטרוי . . . ווען ניט דער גו־טער חסד פון סטאָרקיפּער, וועלכער באָרגט זיי א גאנץ יאָר (אגב מיט גרויס אומצופרידהייט) א זעקל מעל, וואָלטן זיי געווען פאר'משפּט צו הונגערן. א גע־וויסער פארמער צייטונג האָט דאָס פאר־געשטעלט אין א קאָרטון: א דרעש מאָ־שין שטייט אין א פעלד און דרעשט, אָרום מאשין זיינען פאנאנדערגעהאנגען אָן א צאָל זעק פון די בעלי חובות מיט די אויפשריפטן פון יעדערן באזונדער: מאָרטגיידזש קאָמפּאני, בענק, פּראָצענט, פארס טעקסעס. סקול־טעקסעס, גראָסע־רי ביל דאָקטאָר ביל. און נאָך אנדערע

(פארטזעצונג)

מיט אויסגעוויינטע אויגן און שארף אויסגעבלייכטע פנים'ער זיינען די קינ־דער אָנגעקומען צוריק אויפ'ן הויף, דאָס תומ'ל איז זיי געלאָפן אנטקעגן. מיט א קוויטשענדיק קול'כל האָט עס געהיר־ווען, גערופן דער מאמען . . . דאָס קול'כל האָט אָפּגעקלונגען אזוי ווייניע־דיק, טרויעריק, ווי עס וואָלט שוין גע־האט דאָס פארגעפיל פון גרויסן אומ־גליק. די קינדער זיינען אים באפאלן, גע־גלעט צערטלאך זיינע ברוין סאמעטענע "באָקעס" און צוגעטראָגן די טרויעריקע בשורה: — ווייז, ווייז תומ'ל, האָסט שוין מער נישט קיין מאמען! . . .

שפּעטער, ווען די קינדערלאך האָבן אים צוגעטראָגן די ערשטע ביסל מילך, האָבן שווערע טראָפּנס קינדערשע טרערן אריינגעטריפט אין דער כלי און זיך אויסגעמישט מיט דעם פריש אויסגע־מאָלקענער מילך.

אָך, איר ליבע, שיינינקע ערד קינדער־גאָלד, מיט פולע בעקלאך און בלישצנדיקע אויגעלאך, קינדערלאך אויסגעפרעמטע פון דער רויער ערד און אויסגעבאקענע פון דער שפּיזיקער זון — מיר טראָגן אייך צו אונזער טיפסטן מיטגליד! . . .

אויב דער יונגער דור המדבר, וואָס איז געבויירן געוואָרן אויפן שוים פון דער נאטור, האָט ניט קיין פאָרשטעלונג פון קיין אנדערע וועלטן, ווייס ניט פון קיין רוישיקע, לעבעדיקע שטעט, וואו ס'איז ניטאָ קיין ברייטע אויסגעשפּרייטע פעל־דער, נאָר ס'שטייגן מויערן, טורעמס, וואָס זייערע שפּיצן גרייכן אין די הימ־לען אריין, און דאָ, צווישן דער פאָרוויל־דעוועטער בוש געפינען זיך זיי שוין זייער ער מנוחה. — לעבן נאָך די טאטעס מיט די אריבערגעבראכטע חלומות פון עבר, און געפינען נאָך ניט פאר זיך קיין תקון . . .

געקומען אהער זיינען זיי נאָר יונגע מענשן, מיט פרישע כחות, שיינע פע־רעספּעקטיוון. אָבער די צייט האָט זיי פארעלטערט, אָפּגעטעקט ביסלאכווייז דאָס פנים פון אָט יענעם לעבן, פון וואָ־נען זיי זיינען שוין איצט אלטע טאטעס פון דערוואקסענע קינדער, קראנקע, צע־כראָכענע שארבנס. זייער אמאָליקע גבו־רח און בלוענדיקע יוגנט וואלנערט זיך איצט אין די ברייטע אויסגעהאקטע פעל־דער.

אויף די ווייס אָפּגעקאלכטע ווענט פון זייערע שטיבלאך הענגען די בילדער פון זייערע אמאָליקע שטאָטישע פראנטישע בגדים, אין ווייס קלאָרע קראגן. איר קאָנט בשום אופן, ניט פארגלייכן אָט יענע נעט געראזירטע, אויסגעיידלטע, יונגע פנים'ער מיט אָט די היינטיקע, פארעל־טערטע, פאר'חושכ'טע פנים'ער. די פאָ־

רעגירונג האָט דר. שיעלס געזאָגט פאל־גענדעס:

"א קורצע צייט פאר די אויסברוכן האָט דער האר־קאָמישאנער, פארגעלייגט נייע פּאָרשלאָגן וואָס ער האָט געגלויבט אז די אראבער וועלן אָננעמען. עס הויבט די רעגירונג ווידער אָן פארהאנדלונגען אין דער זעלבער ריכטונג. איך האָף, אז די אראבער הויבן אָן צו פארשטיין, אז עס קאָן מענלאך זיין פאר זיי אָנצונעמען די איצטיקע פארשלאָגן מיט דער פאר־שטענדיקונג, אז זיי האָבן שטענדיק אָ רעכט צו פּראָטעסטירן צו דער מאנדאטן קאָמיסיע".

וואָס אָנבאלאנגט דעם ערשטן פּונקט, וועגן פארהאנדלונגען מיט די אראבישע פירער, ווייל איך האָב נאָר אנווייזן, אז דר. שיעל'ס סטייטמענט גייט זיך פאנאנדער מיט'ן שטאנדפּונקט פון דער מאנדאטן־קאָמיסיע, וועלכע האָט דערקלערט, אז אזוי לאנג ווי די אראבישע פירער ווייר־זען צוריק דעם פונדאמענטאלן טשאר־טער פון לאנד (דעם מאנדאט) וואָס איז פאר ענגלאנד אָ אינטרנאציאָנאלע פאר־פליכטונג, וועלכע קאָן ניט אָפּגעשאפט ווערן, וועלן די פארהאנדלונגען מיט די פירער בלויז פארגרעסערן זייער פרעס־טיזש און אויפווגען געפערלאכע האָפע־נונגען צווישן זייערע נאָכפאָלגער און פארדאכט צווישן זייערע קעגנער.

און וואָס איז שייך די נעזעצן וועגן לאנד, גלייב איך ניט, אז עס איז דאָ וואָס צו שרעקן זיך, יעדנפאלס איידער מען וועט זעען וואָס די נעזעצן זיינען. אָך אלעמען שטייט דאָך פארט אין דעם מאנדאט, אז די רעגירונג דארף באשיצן די רעכט און די לאגע פון אנדערע טיי־לען פון דער באפעלקערונג. און די אי־דישע אגענטור האָט מער ווי איין מאָל דערקלערט, אז מיט דער פולסטער אויס־ריכטקייט, אז ניט זי באשאפט און ניט זי האָט דעם קלענסטן פארלאנג צו באַ־שאפן א קלאס פון באדלאזע פעלאכן אין פּאלעסטינע. אלץ היינגט אָפּ ניט בלויז אָן דעם צוועק וואָס דאָס גזעזע שטעלט ז